

DIE WELTBÜHNE DERGİSİNİN NAZİZM'E KARŞI VERDİĞİ ENTELEKTÜEL MÜCADELE

Celal YEŞİLÇAYIR*

ÖZ

I. Dünya Savaşı öncesi tiyatro yazıları yayımlanan Die Weltbühne dergisinde, savaş sonrası politik içerikli yazılar kaleme alınmaya başlanmıştır. Dergi, Nazilerin iktidar olma sürecinde nasyonal sosyalizme karşı yürüttüğü muhalif yayın politikasıyla dikkat çekmiştir. Bu çalışmada Die Weltbühne dergisinin Nazizm'e ve onların fikirlerine karşı yürüttüğü entelektüel mücadele ele alınmaktadır. Araştırma çerçevesinde dönemin siyasi/entelektüel atmosferi irdelendikten sonra, derginin temel yayın politikası da olan, Nazizm, silahlanma ve savaşa karşı sergilenen tutum tahlil edilmektedir. Bununla birlikte bazı felsefi düşüncelerin Nazizm adına tahrif edilme çabalarına karşı kaleme alınan yazılar, farklı örneklemeler ve analizlerle ortaya konulmaktadır. Son tahlilde ise yapılan analizler üzerinden insanlık bağlamında bir değerlendirmeye ve felsefi anlamda bir çıkarsamaya ulaşılmaya çalışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Die Weltbühne, Nazizm, savaş, felsefi düşünce, tahrif*

THE INTELLECTUAL STRUGGLE OF DIE WELTBÜHNE MAGAZINE AGAINST NAZISM

ABSTRACT

Die Weltbühne magazine published theatrical writings before First World War, post-war articles with political content have started to be written. The journal attracted attention with the Nazis' policy of dissenting against national socialism in the process of power. This paper deals with the intellectual struggle of Die Weltbühne magazine against Nazism and their ideas. Within the research, it is analyzed the attitude against Nazism, armement and war following examining the political/intellectual atmosphere of the period. Furthermore, the writings that have been written against the efforts to distort some philosophical thoughts on Nazism are presented through different examples and analyzes. In the final analysis, it is tried to reach an evaluation in the context of humanity and an inference in philosophical sense.

Key Words: *Die Weltbühne, Nazism, War, Philosophical Thought, Falsification.*

* Gümüşhane Üniversitesi Felsefe Bölümü öğretim üyesi
FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), <http://flsfdergisi.com/>
2018 Güz/Autumn, sayı/issue: 26, s./pp.: 181-198.
ISSN 2618-5784

Makalenin geliş tarihi: 23.09.2018
Makalenin kabul tarihi: 05.11.2018

Giriş

Tarihin belli dönemlerinde siyaset/siyasiler ile entelektüeller arasında fikir alışverişleri ve tartışmaların yaşandığı, böylelikle bu iki cenah arasında karşılıklı bir etkileşimin olageldiği göze çarpmaktadır. Söz konusu etkileşimin iki yönlü olduğunu iddia etmek mümkündür. Buna göre mevcut siyasi paradigmanın entelektüeller üzerinde etkisinden söz edilebileceği gibi, entelektüellerin ortaya attığı fikirlerin siyasiler üzerindeki etkisinin görmezden gelinemeyeceğini de ifade etmemiz gerekmektedir. I. Dünya Savaşı sonrası Almanya'sı, belki de entelektüel hayatın en renkli olduğu dönemlerden biriydi ve siyasi fikirler, temel tartışma konularının başında geliyordu. O dönemlerde yayın hayatında olan *Die Weltbühne*¹ dergisinde farklı yazarlar tarafından politik fikirler ve tartışmalar kaleme alınıyordu. Bu çalışmanın temel amacı söz konusu derginin dönemin Almanya'sında (Weimar Cumhuriyeti) yükselişe geçen Nazizm düşüncesine/politikasına karşı verdiği entelektüel mücadelenin irdelenmesidir. Bu çerçevede öncelikle dönemin siyasi/entelektüel atmosferi ele alınacaktır, ikinci adımda *Die Weltbühne* dergisinin ortaya çıkışı, yayın serüveni ve önemli yazarlarına değinilecektir. Üçüncü adımda ise söz konusu derginin Nazizm'e karşı verdiği entelektüel mücadele değişik örnekleme ve analizlerle ortaya konulmaya çalışılacaktır. Araştırmamız özü itibarıyla şu soruların minvalinde yürütülmeye çalışılacaktır: *Die Weltbühne* dergisinin Nazizm'e karşı verdiği entelektüel mücadelede temel olarak hangi konular dikkat çekmektedir? Dergide yer alan yazıların entelektüel ve felsefi anlamdaki niteliği nasıldır? Dergi yazarlarının Nazizm'e karşı kaleme aldıkları mücadelede hangi filozoflar ön plana çıkmaktadır? Entelektüel mücadeleyi insanlık açısından nasıl değerlendirmek gerekmektedir? Derginin Nazizm'e karşı verdiği entelektüel mücadele bağlamında felsefi nitelikli bir çıkarsama yapmak mümkün müdür? Söz konusu soruların cevapları son tahlilde netleştirilmeye çalışılacaktır.

Araştırmamızın temel yöntemi dergide yer alan entelektüel nitelikli yazıların metin incelemelerine ve analizine dayanmaktadır. Bu bağlamda *Die Weltbühne* dergisinde yer alan düşünce tarihi ve felsefe ile ilgili tartışmaların mahiyetinin sorgulanması hedeflenmektedir. Söz konusu derginin bütün sayıları çalışmamızın kapsamında değildir, çalışmamızda daha ziyade Nazizm'e karşı entelektüel mücadelenin iyice belirgin hale geldiği 1930-1933 arasında yayımlanmış sayılara yer verilmektedir. Bunun yanında dergide

¹ Die Weltbühne, *dünya sahnesi* anlamına gelmektedir.

yayını olan bütün yazarlar araştırma kapsamına girmemektedir. Özellikle derginin sembol isimlerinden olan Carl von Ossietzky (aynı zamanda yönetici ve başyazardır) ile Kurt Tucholsky’nin (bir yıl kadar derginin yöneticisi olmuştur) yazıları üzerinden Nazizm, militarizm ve savaşa karşı takınılan olumsuz tutumla birlikte Tucholsky’nin farklı mahlaslarla kaleme aldığı makalelere de yer verilmeye çalışılacaktır. Anılan yazarların yanında Kurt Hiller ve Walter Mehring gibi yazarların felsefi derinliği olan makaleleri bağlamında Nazilerin düşünce tarihine yönelik tahrif girişimleri üzerinde durulacaktır. *Die Weltbühne* dergisinin Nazizm’e karşı yürüttüğü entelektüel serüveni tartışmaya, I. Dünya Savaşı sonrası Almanya’sının entelektüel ve siyasi atmosferine kısa bir yolculuk yaparak başlamamız yerinde bir tutum olacaktır.

Dönemin Siyasi ve Entelektüel Atmosferi

XX. yüzyıla kadar devlet merkezli bir yönetimin hâkim olduğu Almanya’da I. Dünya Savaşı’nın kaybedilmesinden sonra Büyük Britanya ve ABD’nin etkisiyle devletin adı Weimar Cumhuriyeti (Weimarer Republik) olarak değişmiştir. Bununla birlikte siyasi anlayışta değişmeye başlamış ve liberal-demokratik bir yönetim anlayışı benimsenmeye başlanmıştır. Liberalleşme anlayışı ile birlikte bir taraftan devlet küçülmeye başlamış ve sivil toplum örgütlerinin sayısı artmıştır. Aynı zamanda halka doğru açılmayı hedefleyen bu yeni devlette sanatsal ve kültürel faaliyetler yaygınlaşmıştır.² Diğer taraftan söz konusu gelişmelerin aksine, ekonomik durum gittikçe zayıflamış ve işsizlik oranı da ciddi oranda artmıştır. Yeni Alman devletinin ekonomik kriz ve işsizliğin yanı sıra küresel anlamda eski ağırlığını yitirerek Büyük Britanya ve ABD’nin gölgesinde kalması kaçınılmaz olmuştur. Ekonomik durumu ve işsizlik sorununu güçlü bir propaganda malzemesi haline getiren Hitler’in partisi NSDAP³ ise herkesin işinin olacağı, gelişmiş bir ülke vaat ederek etkisini artırmaya başlamıştı.⁴ Böylesi bir ortamda bazı aydın ve yazarlar ülkenin içinde bulunduğu zor koşulların ortadan kalkması için bir takım fikirler ortaya atıyorlardı.

² Celal Yeşilçayır, *Carl Schmitt’in Siyasalın Otonomluğu Bağlamında Karar Vericiliği (Dezisionismus) Keşfetmesi*, Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları, Haziran 2017, S. 34, s. 828. (825-842).

³ Adolf Hitler’in liderliğini yaptığı Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi’dir.

⁴ Rüdiger Graf, *Die Zukunft der Weimarer Republik*, Oldenbourg Verlag, München 2008, s. 364.

Bu yazarlardan biri olan Carl Schmitt, kaleme aldığı eserlerde ülkenin içinde bulunduğu ekonomik krizin ve küresel anlamdaki pasifleşmenin temel nedeninin çoğulcu anlayışlar olan liberalizm ve parlamenter demokrasi olduğunu savunuyordu.⁵ Schmitt'in düşüncelerinin oluşumunda ise Hobbes ve Hegel'in felsefeleri başat rol oynamıştır. Onun NSDAP ile yaklaşmasının temel nedeni parlamenter/liberal yapıya olan muhalif tutumu ve devlet etrafında birleşmiş ulusal bir bilinci savunmasıdır.⁶ Schmitt'in yanında Bruno Bauch felsefe tarihinden yaptığı örneklemeler ve yorumlarla Nazi Partisi'nin savunduğu düşüncelere çanak tutuyordu. Bauch; Fichte'nin, aydınlanma felsefesinin evrensel insanlık tanımına karşı çıkararak, devletin kaderini kendi tarihi ve kültürel kimliği ile belirlemesi gerektiğini savunduğu için övgü ile söz eder. Bununla birlikte o, Fichte felsefesinden, hümanizme karşı milliyetçiliğin, Alman milletinin özel statüsünün ve liberal demokrasiye karşı devletin hukuk anlayışının önemsenmesine dair bazı ilkeleri ortaya çıkarmaya çalışmıştır.⁷ Hukukun devletin altında konumlandırılma anlayışı aslında Schmitt'in Hobbes yorumuna oldukça yakındır.⁸ Bauch'un düşünceleri de NSDAP çevresinde en az Schmitt kadar popüler hale gelmiştir. Bununla birlikte Arnold Gehlen Fichte'yi “ilk Alman teorik sosyalisti” olarak nitelendirerek onun ileri sürdüğü *Kapalı Ticaret Devleti (Der geschlossene Handelsstaat)* adlı teorisinin XX. Yüzyıl'da “Nasyonal Sosyalizm” olarak düşünülmesi gerektiğini savunmuştur.⁹ Nasyonal Sosyalizm düşüncesinin ve partisinin gelişmesine katkı sağlayan düşünürler, burada zikretmeye çalıştıklarımızdan çok daha fazladır. Diğer taraftan I. Dünya Savaşı sonrası Almanya'sında siyasi düşünceler yalnızca sözü geçen minvalde ilerlemiyordu. Savaş dönemlerinin ülkede yol açtığı sorunları göz önünde bulundurarak silahlanma ve savaş gibi hususlara karşı çıkan eserler neşrediliyordu. Sözgelimi Erich Maria Remarque tarafından kaleme alınan ve 1929'da Osnabrück'de yayımlanan *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok* (Im

⁵ Carl Schmitt, *Siyasi İlahiyat*, (çev: A. Emre Zeybekoğlu), Dost Kitabevi Yay., Ankara 2016, s. 72 vd.

⁶ Aykut Çelebi, *Sunuş*, Carl Schmitt, Siyasal Kavramı, (Çev. Ece Göztepe), Metis Yay., 3. Baskı, İstanbul 2014, s. 13.

⁷ Marion Heinz, Rainer Schäfer, *Die Fichte-Rezeption im Nationalsozialismus am Beispiel Bauchs und Gehlens, Fichte-Studien, Wissen, Freiheit, Geschichte. Die Philosophie Fichtes im 19. und 20. Jahrhundert, Beiträge des sechsten internationalen Kongresses der Johann-Gottlieb-Fichte-Gesellschaft in Halle (Saale) vom 3. - 7. Oktober 2006*, Rodopi, Amsterdam 2010, s. 253, 254.

⁸ Schmitt, Hobbes'dan ilham alarak, hukukun devletin siyasal otonomisinin altında bir anlam ifade ettiğini ileri sürmektedir. Daha fazla bilgi için bkz. Yeşilçayır, *Carl Schmitt'in Siyasalın Otonomluğu Bağlamında Karar Vericiliği (Dezisionismus) Keşfetmesi*, s. 830.

⁹ Heinz, Schäfer, s. 258.

Westen Nichts Neues) adlı romanda savaşın korkunç yüzü ortaya koyulmaya çalışılmaktadır. Dünya edebiyatında alanında çığır açıcı olduğu düşünülerek savaş karşıtı eserler kategorisinde yer alan bu eser,¹⁰ Nazi Partisi tarafından 1933’de toplatılarak yakılmıştır. Bununla birlikte birçok yazar, entelektüel ve bilim insanı Nazi tehlikesini önceden fark ederek, uyarıcı mahiyette yazılar kaleme alıyorlardı. Söz gelimi 1925’de Kurt Tucholsky yenilmiş Almanya’nın hiç değişmediğini, birçok kişinin çocuklarını rövanş ve intikam tutkusuyla yetiştirdiğini vurgulayarak iki savaş arasında bir zaman diliminde olduklarını yazmaktadır.¹¹ O, yine 1930’da “Uyan Almanya!” adlı şiirinde “Naziler sana cenaze çelengi örüyorlar, bunu görmüyor musun?” diye serzenişte bulunmaktadır.¹² I. Dünya Savaşı sonrası Weimar Almanya’sında savaş karşıtı yazarlar şüphesiz burada yer vermeye çalıştıklarımızdan çok daha fazladır. Ayrıca Tucholsky, savaş karşıtı yazılarının yanında *Die Weltbühne* dergisine yaptığı katkılarla da adından söz ettirmiştir.

Naziler tarafından 1933’de kitapları yakılan ve vatandaşlıktan çıkarılan Tucholsky’nin *Die Weltbühne* macerası çok uzun soluklu olmasa da sonraki dönemlerde adından çokça söz edilecektir. Dönemin siyasi ve entelektüel atmosferine kısa bir yolculuk yaptıktan sonra araştırmamızın temelini oluşturan *Die Weltbühne* dergisi ve bu derginin Nazizm’e karşı verdiği entelektüel mücadeleyi tartışmaya geçebiliriz. Bu çerçevede söz konusu dergide yer alan bütün yazılara yer vermekten ziyade militarizm, savaş ve Nazizm’i eleştiren yazıların yanında, düşünce tarihinin Nazi düşüncesine uydurulma çabaları ile ilgili tartışmaları ele almaya çalışacağız.

***Die Weltbühne* Dergisi**

1905’de Siegfried Jacobsohn tarafından kurulan ve ilk olarak *Die Schaubühne* adıyla yayın hayatına başlayan *Die Weltbühne* (1918’de adı bu şekilde değiştirilmiştir) Almanya’da savaş karşıtı tutumuyla adından söz ettirmiştir. Jacobsohn’un 1926’da ölümünden sonra dergiyi yaklaşık 1 yıl kadar yöneten Tucholsky, 1927 yılında görevi Carl von Ossietzky’e devretmiştir. Bununla birlikte *Die Weltbühne* 1933’de Nazi Partisi’nin

¹⁰ Sigrid Bock, *Wirkungsbedingungen und Wirkungsweisen der Antikriegsliteratur in der Weimarer Republik*, Zeitschrift für Germanistik, Vol. 5, No. 1 (Februar 1984), Peter Lang AG, s. 22.

¹¹ Kurt Tucholsky, *Zwischen zwei Kriegen*, Gesammelte Werke in 10 Bänden, Bd. 4, Reinbek, Hamburg 1975, s. 40- 45.

¹² Kurt Tucholsky, *Die Zeit schreit nach Satire*, Verlag Ille & Riemer, Leipzig; Weißenfels 2015, s. 241.

yasaklamasına kadar yayın hayatını sürdürmüştür. Yurttaşlıktan çıkarılan Tucholsky'nin 1935'de hayatını kaybetmesinin ardından, onun yerine geçen Ossietzky, Nazilerin Emsland'daki toplama kampına gönderilmiş ve burada yakalandığı verem hastalığı nedeniyle 1938'de hayatını kaybetmiştir. Kaynaklardan 1935 Nobel Barış Ödülüne layık görülen Ossietzky'nin ölümünün nedeninin toplama kampının ağır şartları ve işkence olduğu anlaşılmaktadır.¹³

Adının *Die Schaubühne* olduğu ilk dönemlerde tiyatro eserlerine ve yazılarına ağırlık verilen söz konusu dergide Friedrich Schiller'in “Elbette görünür bir temsil, ölü bir harften ve soğuk bir anlatıdan daha güçlü bir etki yapar, elbette tiyatro, ahlak ve yasalardan daha derin ve kalıcı etki yapar” sözü temel bir motto olarak belirlenmişti.¹⁴ Birinci Dünya Savaşı döneminde ise politik bir içeriğe bürünmeye başlayan dergide antikapitalist, sosyalist ve pasifist karakterli yazılar ile birlikte dergide silahlanma, militarizm ve savaş karşıtı yazılar yer almaya başlamıştır. Tucholsky'nin *Die Weltbühne*'ye katılması da bu dönemde gerçekleşmiş ve dergide sol entelektüel bir atmosfer oluştuğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte 1927'de dergi yönetimine Ossietzky'nin gelmesi ile I. Dünya Savaşı yıllarında oluşan savaş karşıtı tutum daha belirginleşmiştir.¹⁵ Nazi Partisinin güçlenip, iktidarı ele geçirmeye çalıştığı süre zarfında dergi yazarlarının Nazizm'e ve bu iktidarın yol açabileceği sonuçlara karşı entelektüel bir mücadelenin oluştuğu dikkat çekmektedir. Özellikle 1930-33 döneminde belirginleşen söz konusu mücadeleyi değişik örnekleme ve analizlerle irdelemeye geçebiliriz.

***Die Weltbühne* Dergisinin Nazizm'e Karşı Entelektüel Mücadelesi**

Dergiyi yönetmesinin yanında başyazarlığını da yapan Ossietzky özellikle 1930-33 arasında savaşa ve Nazi Partisi'ne karşı kaleme aldığı yazılarıyla dikkat çekmekteydi. Ona göre 1918 sonrası yaşanan ekonomik sorunların temel nedeni I. Dünya Savaşı'nın yol açtığı tahribatlar ve borçlanmalardı. Bununla birlikte ekonomik krizi bir fırsata çevirmeye çalışan Hitler'e ve onu destekleyenlerin hastalıklı ruh halleri ile ve ülkeyi tekrar

¹³ Gunther Nickel, *Die Schaubühne - Die Weltbühne*, Westdeutscher Verlag, Opladen 1996, s. 7-25.

¹⁴ Nickel, s. 23.

¹⁵

<https://www.exilforschung.uni-hamburg.de/forschung/publikationen/exilograph/pdf/exilograph17.pdf>, Erişim Tarihi: 31.08.18.

felakete sürüklemeye çalıştıklarına vurgu yapmaktaydı.¹⁶ Aynı zamanda o, savaşın neden olduğu felaketlerin ve savaşın sorunların çözümü olmadığını çabuk unutulurak Hitler'in liderliğinde Almanya'yı iki ayrı kutba bölecek bir senaryo yazıldığını iddia eder.¹⁷ Ossietzky'nin Hitler ve yandaşlarında ekonomik krizi bir fırsata çevirmek istemelerinin yanında dikkat çektiği önemli bir husus ise onların yasallık (*Legalität*) çerçevesinde devleti/iktidarı ele geçirme çabası içinde olmalarıdır. Nazi Partisi'nin demokrasi ile yönetimi ele geçirdiği düşünüldüğünde bu iddia oldukça anlamlıdır. Ancak bu durum onların bir terör saltanatı kurmak niyetinde oldukları gerçeğini değiştirmemektedir. Öyle ki Hitler, cumhuriyetçi, demokratik sosyal politikaları yok ederek, silahlanma ve koloniler ele geçirmenin planlarını yapmaktadır.¹⁸

Hitler'in 1923'de gerçekleştirmeye çalıştığı Birahane Darbesi -olarak adlandırılan- girişiminden sonra ülkenin birçok yerinde Nazi yanlıları tarafından terör ve kargaşa çıkarılmaktadır. Ancak mevcut hükümet bu eylemleri önleyici tedbirleri almamaktadır. Ossietzky'ye göre eğer acil önlem planları alınmazsa Hitler, bir taraftan yasal bir biçimde iktidarı ele geçirmenin planlarını yaparken diğer taraftan da ülke genelinde karışıklıklara/olaylara devam edecektir.¹⁹ Bu durum aslında sonraları Tucholsky'nin kaleme aldığı bir yazıda belirgin bir şekilde göz önüne serilmektedir. Buna göre Mussolini ve Hitler gibi faşistlere iktidar yolunu açan temel faktör, kendi güçlerinden ziyade rakiplerinin siyaset sahnesindeki beceriksizlikleridir.²⁰ Ossietzky ise “Tufana Doğru mu?” adlı yazısında masum gençlerin beynini milliyetçi duygularla yıkayan ve onları kendine yandaş yapan politik bir anlayışa karşı hükümetin takındığı tavrı eleştirerek, kayıtsız ve umutsuz tutumların bir şekilde Alman milliyetçiliğine dönüşmesinden şikâyetçidir.²¹ Bu dönemlerde Nazizmin iktidara yürümesine çanak tuttuğu için o, Sosyal Demokrat Parti'ye de ağır eleştiriler yöneltiyordu. Söz konusu durumu o, “Sosyal-demokrasi sessiz ve isteyerek uyuyor”²² diye ifade etmektedir. Ossietzky, aynı zamanda sonraki yıllarda olacakları bir

¹⁶ Carl von Ossietzky, *Zur Reichsgründungsfeier*, Die Weltbühne, Yıl: XXVII, Sayı: 3, 20 Ocak 1931, s. 81.

¹⁷ Ossietzky, *Professor Gumbel*, Die Weltbühne, Yıl: XXVII, Sayı: 4, 27 Ocak 1931, s. 150.

¹⁸ Ossietzky, *Brutus schläft*, Die Weltbühne, Yıl: XXVII, Sayı: 5, 3 Şubat 1931, s. 157, 158.

¹⁹ Ossietzky, *Katholische Diktatur*, Die Weltbühne, Yıl: XXVII, Sayı: 14, 7 Nisan 1931, s. 481-485.

²⁰ Tucholsky, *Schnipsel*, Die Weltbühne, Yıl: XXVIII, Sayı: 4, 26 Ocak 1932, s. 141.

²¹ Ossietzky, *Nach der Sintflut?*, Die Weltbühne, Yıl: XXVII, Sayı: 15, 14 Nisan 1931, s. 519.

²² Ossietzky, *Um Hindenburg*, Die Weltbühne, Yıl: XXVIII, Sayı: 3, 19 Ocak 1932, s. 81.

uyarı mahiyetinde yazılarında dile getirir. Almanya'nın geleceğinin ideolojik anlamda oldukça tehlikeli görüldüğünü ve Nazi Partisi'ne karşı politik anlamda acil bir dirence ihtiyaç olduğuna vurgu yapar.²³ Görebildiğimiz kadarıyla *Die Weltbühne* dergisinin politik anlamda faşist siyasi anlayışların şiddetle karşısındadır ve dergide ele alınan yazılarda Almanya'da Nazi tehlikesinin önlenmesi amacıyla gerekli tedbirlerin alınması gerektiği üzerinde durulmaktadır. Dergi yazarlarının üzerinde durduğu diğer önemli bir husus ise, savaşın geçmişte olduğu gibi gelecekte de yol açacağı felaketlerdir. Bu tutumları nedeniyle derginin temel yayın ilkesi ve yazarları birçok kaynaktan pasifist olarak nitelendirmektedirler. Onların savaşa karşı takındıkları tavır aslında faşizme/Nazizm'e karşı takındıkları tavırla örtüşmektedir. Bu noktada dergi yazarlarının savaşa karşı tutumlarını ve değerlendirmelerine değinmeye çalışalım.

Tucholsky, “Ignaz Wrobel” mahlasıyla kaleme aldığı bir yazıda Naziler tarafından popülerleştirilen vatanseverlik (Patriotismus), milliyetçilik (Nationalismus) ve kahramanlık (Heroismus) gibi anlayışların aslında savaşa giden yolun işaretçileri olduğunu, oysa savaşın Almanya için ayrıcalıklı bir ölümden başka bir şey olmadığını ifade eder.²⁴ O, yine mahlasla yayınlanan ve savaş ile cinayetin aynı şey olduğunu iddia ettiği başka bir yazısında Hitler'in Almanya için yeni savaş planları içinde olduğundan söz ederek, savaşın onursuz bir şey olduğunun gençlere anlatılması gerektiğini ifade eder. Bununla birlikte aptalca vatanseverlik sloganları atan Hitler'in gülünüp geçilmesi gereken biri olması gerekirken etrafında onu alkışlayanların çokluğundan ve savaşa karşı olanların azlığından şikâyetçidir. Ona göre savaş gibi dünyanın en korkunç şeyi olan örgütlü kitle imha planını yok etmek ve bu organize cinayete ortak olmamak gerekmektedir. Militarizm ve savaş sadece felaketlerle sonuçlanacağından barışsever eğitimcilerin okullarda seminerler vermesi gerekmektedir. Tucholsky'ye göre savaş bir din değildir ancak olsa olsa bir canavar olabilir.²⁵ O, “Theobald Tiger” mahlasıyla kaleme aldığı bir şiirde ise, dar kafalı Hitler'in Almanya'yı faşizme götürdüğüne ve onun aptallığının anlaşılması için geç kalınmaması gerektiğine vurgu yapmaktadır.²⁶

²³ Ossietzky, *Das gerettete Österreich/Der gerettete Brüning Leutnant Scheringer und die K.P.D.*, Die Weltbühne, Yıl: XXVII, Sayı: 25, 23 Haziran 1931, s. 902.

²⁴ Ignaz Wrobel, *Brief meines Vaters*, Die Weltbühne, Yıl: XXVIII, Sayı: 6, 09 Şubat 1932, s. 204.

²⁵ Ignaz Wrobel, *Krieg gleich Mord*, Die Weltbühne, Yıl: XXVIII, Sayı: 16, 4 Nisan 1932, s. 588.

²⁶ Theobald Tiger, *Dreh dich hin, dreh dich her – kleine Wetterfahne –!*, Die Weltbühne, Yıl: XXVIII, Sayı: 7, 16 Şubat 1932, s. 239.

Ossietsky’ye göre Almanya’da Hitler’in partisinin iktidara gelmesinin kaçınılmaz sonucu başta Sovyetler Birliği olmak üzere birçok ülkeyle savaşa girileceğidir. Askeri devletler sorunların savaşa çözüleceğine inandıkları için savaş sanki Bismarck’tan beri Almanya’nın doğal kaderi haline gelmiştir. O, yine ülkenin askeri-savaşçı bir iktidara doğru demir aldığını vurgulayarak, cumhuriyetten vazgeçmenin çok pahalıya mal olacağı hususunda okurların dikkatini çekmek istemektedir.²⁷ Bu süre zarfında dergide Nazilere karşı olan muhalif tutumunu sert ve belirgin hale getirdikleri yazılar yayımlanır. Örneğin “Walter Mehring” imzasıyla yayımlanan bir yazıda Hitler’e karşı mücadele etmenin barış için mücadele etmek olduğu üzerinde durulmaktadır. Buna göre Hitler’e karşı savaşmanın insanlık için savaşmak anlamına geldiği, insanların ve medeniyetin felaketlerden korunmasının Nazilere karşı mücadele etmeye bağlı olduğu ifade edilmektedir.²⁸ Bununla birlikte *Die Weltbühne*’nin Nazizm’e karşı muhalif tutumu anılan bağlamlarla sınırlı değildir ve farklı açılardan Nazizm’e yönelik mücadelenin verilmeye çalışıldığı dikkat çekmektedir.

Dergide yer alan bazı yazılarda otoriteye dayalı devlet yapısının yol açtığı/açacağı felaketleri dile getiren yazarlardan söz edilerek Nazizm’e karşı bir tutum sergilenmeye çalışılmaktadır. Örneğin Kurt Hiller’in kaleme aldığı bir makalede o dönemlerde *Uyruk, Yoksullar, Kafa ve İmparatorluk* adlı eserleriyle otoriter devlet yapısını ağır bir biçimde eleştiren *Heinrich Mann*’ın²⁹ eserlerinin diğer Avrupa ülkelerinde revaçta olmasına rağmen kendi ülkesinde niçin o kadar ilgi görmediği tartışılmaktadır. Oysa Mann, kalbi aklında olan bir yazar olarak eserlerinde Almanya’nın politik yapısını gerçekçi bir biçimde ortaya koymaktadır. Hiller, Almanların Mann’ı daha fazla okuyup önemsemesine ve böylelikle Nazizm iktidarının yol açacağı felaketlere karşı bilinç kazanabileceklerine dikkat çekmeye çalışmaktadır.³⁰ Bununla birlikte *Die Weltbühne* hatırı sayılı derecede felsefi/entelektüel mahiyette yazıya yer vererek Almanya’da iktidarı ele geçirmeye çalışan Nazilere karşı tavrını ortaya koyar. Bu dönemlerde düşünce tarihinden önemli isimlerin fikirlerinin farklı yorumlarla Nazizm, faşizm ve savaş

²⁷ Ossietsky, *Gedanken eines Zivilisten*, Die Weltbühne, Yıl: XXVIII, Sayı: 7, 16 Şubat 1932, s. 234.

²⁸ Walter Mehring, *Welsche Tücke*, Die Weltbühne, Yıl: XXVIII, Sayı: 5, 2 Şubat 1932, s. 182.

²⁹ Bu makalenin kaleme alınmasından yaklaşık bir yıl sonra iktidarı ele geçiren Naziler, Heinrich Mann’ın eserlerini sakıncalı görerek yakmaya karar vermişlerdir ve Mann ülkeyi terk etmek zorunda kalmıştır (1933).

³⁰ Kurt Hiller, *Der Präsident*, Die Weltbühne, Yıl: XXVIII, Sayı: 6, 9 Şubat 1932, s. 197, 198.

çığırtkanlığı adına kullanılmaya çalışılması dergi yazarlarının dikkatini çekmiştir. Bu yazarlar, söz konusu manipülasyonları ciddiye alarak konuları asıl gerçekliği ile okuyuculara sunma çabası içine girmişlerdir.

Tucholsky, “Ignaz Wrobel” takma adıyla kaleme aldığı detaylı bir makalede Nietzsche’nin dünya görüşleri ile ilgili ortaya atılan bulanık yorumlarla onun savaş kışkırtıcı biri olarak tanıtılmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmektedir. Bu çerçevede kız kardeşi Elisabeth Förster-Nietzsche’nin “Nietzsche Arşivini” birçok manipülasyona zemin hazırlayacak biçimde idare etmesini ve Nietzsche’yi kendi tekelinde zannetmesini eleştirir. Öyle ki kız kardeş Nietzsche, birçok Nietzsche araştırmacısına arşivin kapılarını kapatarak Nietzsche’nin olduğunu iddia ettiği bazı yazıları paylaşmaktadır. Aynı yazıda Tucholsky; Nietzsche’nin temel eserlerinden olan *Ecco Homo*’nun kız kardeşi tarafından bazı bölümlerinin yok edildiği, tahrip edilmiş bir nüshasının yayımlandığını iddia etmektedir. Bu noktada o, kız kardeşi tarafından yayımlanan Nietzsche’nin hayatında onun Almanya için cephede uzun yıllar çarpışmış kahraman bir subay olduğu söylenmektedir. Oysa tarafsız kaynaklarda attan düştüğü ve hastalığı nedeniyle askerden erken terhis olduğu bilgisi yer almaktadır. Söz konusu manipülasyonlara istinaden o, kız kardeşinin ortaya çıkardığı özüne yabancılaştırılmış yayınları değil de Nietzsche’nin kendi eserlerini okumak istediklerini ifade etmektedir.³¹ Tucholsky’ye göre kız kardeşi Nietzsche’yi Nazilerin ideolojisine uygun olarak yeniden kurgulamış ve aslında onun değerini küçülmüştür.³² Onun iddiaları sonraki yıllarda yayımlanan birçok eser tarafından teyit edilmiş durumdadır. Çünkü Alman milliyetçisi ve antisemit düşünceleri olan Bernhard Förster’le evli olan kız kardeşi Elisabeth, Nietzsche’nin yapıtları üzerinde mutlak bir kontrol kurarak onun el yazmalarını derleyip birtakım manipülasyon ve sahtekârlıklarla Nietzsche’yi Förster’e benzeyecek şekilde yeniden kurgulamıştır. Onun Hitler’e duyduğu hayranlık, abisinin adının da yanlış bir biçimde, Nazizm’le birlikte anılmasına yol açmıştır.³³ Nietzsche konusunda araştırma ve yorumlarıyla ünlenen Keith Ansell-Pearson’a göre de Nazilerin Nietzsche’yi ideolojik müttefik olarak kullanabilmelerinin temel nedeni, o dönemlerde kız kardeşi Elisabeth’in onun eserleri üzerinde mutlak denetime sahip olmasıdır. Bu süre zarfında onun eserleri, bazen tahrif edilirken bazen de hasıraltı edilmiştir. Eserlerinde Alman milletini veya ırkını öven herhangi bir unsura rastlamak mümkün

³¹ Ignaz Wrobel, *Fräulein Nietzsche*, Die Weltbühne, Yıl: XXVIII, Sayı: 2, 12 Ocak 1932, s. 54, 55.

³² Wrobel, *Fräulein Nietzsche*, s. 57, 58.

³³ *Nietzsche: Trajik Esinli Yalvaç*, Cogito, Giriş Yazısı, 2001, sayı: 25, s. 6.

değildir.³⁴ Bununla birlikte *Die Weltbühne*, önemli düşünürlerin Nazizm’e uydurulma çabalarına olan karşı duruşunu farklı yazarlar aracılığıyla sürdürür.

Bela Menczer tarafından kaleme alınan “Hegel” adlı makalede tarihin önemli düşünürlerinden olan Karl Marx’dan yaşadığı dönemde “ölü bir köpek” olarak söz edilmesinden duyulan rahatsızlık dile getirilerek bu tutumun oluşmasında aslında Hegel’in de etkisi olduğu ifade edilmektedir. Burada o dönemde özellikle Hegel’in tarih felsefesinin kazandığı popülerliğe dikkat çekilmesinin yanında, onun Nazizm ile ilişkilendirilmesi tartışılmaktadır. Onun dünyadaki olayların görünmez soyut bir güç (*Geist*) tarafından ilerlediği anlayışı özellikle XX. yüzyılın ilk yarısında oldukça rağbet görmeye başlamıştır. Bu ilginin temel nedeni de özellikle Almanya ve İtalya’daki politik gelişmelere uygun düşünsel bir zemin arayışıdır. Hegel’in ortaya attığı dünya ruhu (*Weltgeist*) anlayışına göre dünyaya yön veren gizemli/soyut bir güç söz konusudur. Burada dünyaya yön veren görünmez bir iradenin/gücün amaca yönelik, teleolojik olarak (*zielgerichtet*) ilerlemesine/çalışmasına işaret edilmektedir. Onun düşüncelerinin Nazizm/faşizm alanına dönüştürülme çabası işte bu bağlamda ilerlemektedir. Hegel’in söz konusu tarihsel ruh anlayışı minvalinde kitleleri politik anlamda harekete geçirici bir etkisinden bahsetmek gerekmektedir. Onun her tarihi dönemin kendine ait bir ruhunun (*Zeitgeist*) olduğunu ileri sürmesi, toplumsal anlamda yükselişe geçen fikirlerin gerçekleşebilecek idealler olarak yorumlanmasına neden oluyordu. Menczer’e göre artık Hegel’in tarih felsefesinin temel kavramlarından olan “her dönemin kendi ruhu olduğu anlayışı”, kendi döneminde yükselen Alman milliyetçiliği ile hastalıklı bir hale gelmiştir. Bu eğilime bastırılmış intikam duygusu da (I. Dünya Savaşı’nda yenilmiş olmanın yarattığı duygu) eklenince eğilim, daha ateşli bir hal almıştır.³⁵

Menczer, Hegel’in tarih felsefesinin özünde tin (*Geist*), heyecan (*Leidenschaft*) ve fikir (*Idee*) olmak üzere üç temel ögenin olduğuna vurgu yapar. Buna göre o, dünyayı yönlendiren ruhun insana da heyecan vererek bir fikir oluşturacağına inanmaktadır. Kendi döneminde ortaya çıkmaya başlayan anlayış ise, ruhu ve fikri ortadan kaldırarak heyecanı kontrolsüz içgüdüsel intikam duygularıyla canlandırmaya dayanmaktadır. Dolayısıyla Hegel’in düşünceleri amacından saptırılarak, kötüye kullanılmaya başlanmıştır. Bu düşüncelerin bir yansıması olarak Almanya-Prusya birliğinin Avrupa’da emperyalist bir güç olarak ortaya çıkışının zamanın yeni

³⁴ Ali Utku, *Çekiçle Felsefe Yapmak*, Virgül, 1999, Sayı: 18, s. 11.

³⁵ Bela Menczer, *Hegel, Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 5, 2 Şubat 1932, s. 159-161.

ruhu olacağına dair inanç gittikçe güçlü bir hal almıştır. Ayrıca yazar, Hegel'in yanında Fichte'nin fikirlerinin de Almanlık adına kullanıldığını ifade eder, fakat bu noktada Fichte'nin düşüncelerinin nasıl manipülasyona uğratıldığına değinmez.³⁶ Yazara göre Hegel felsefesinden devşirilen ve Nazizm'e çanak tutan düşüncelerle kendisinin bir alakası yoktur. O, hiçbir yerde kin ve intikam üzerine fikirler ortaya atmamıştır. Öyle ki Hegel'in döneminde Napolyon'un Avrupa ve Almanya üzerindeki hegemonyası ve ulusal bilincin yükselişe geçmesi bile onun düşüncelerine tesir edememiş, kendisi rasyonalizmin yüksek seviyeden eserlerini ortaya koymuştur.³⁷ Bunun yanında dergide yer alan başka bir yazıda Alman ve dünya edebiyatının önemli isimlerinden olan Johann Wolfgang Goethe'nin manipüle edilmesinden söz edilmektedir.

Walter Mehring tarafından kaleme alınan makalede, Goethe'nin düşüncelerinde “dünya” olgusunun temel bir sembol olduğundan kimsenin şüphesinin olmamasına rağmen o sıralar bir takım çarpıtmalar yaşandığı dile getirilmektedir. Buna göre Nazi Partisi'nin yayın organı olarak bilinen *Völkischer Beobachter* (Halkın Gözcüsü) adlı gazetede Goethe'nin düşüncelerinden farklı anlamlar çıkarılmaktadır. Anılan gazetede Goethe'nin yazılarının bir kısmı alınarak Nazi propagandası için kullanılması amaçlanmaktadır. Söz gelimi onun “odamda oturup, savaş şarkıları yazmak-benim tarzım olsaydı!” sözü yer aldığı metinden adeta cımbızla çekilerek, bu ifade üzerinden bir Goethe ve Alman olmak karakteri inşa edilmeye çalışılmaktadır. Oysa onun bu sözünün devamında yer alan “Ancak ben dünyaya aitim ve bu tarzımı sahip olduğum eğitime borçluyum!” sözüne yer verilmemiştir.³⁸ Goethe'nin ölüm yıldönümü anmaları kapsamında onun evrensel insanlık ve barışla ilgili düşüncelerine yapılan vurguların Nazileri oldukça rahatsız ettiğine vurgu yapan Mehring, bazı sahtekârlıklarla onun Alman milliyetçiliğine uydurulmaya çalışıldığına dikkat çekmeye çalışmaktadır. Ona göre Goethe ulusal nefreti en düşük kültür seviyesi ve milletlerin komşu milletlerle dostane, barışçıl ilişkiler kurmasını ise en yüksek kültür seviyesi olarak görür. O, eserlerinde adeta bir insanlık havarisi gibidir ve eserlerindeki evrensel ruhu anlamamak için ahmak olmak

³⁶ Bu dönemlerde Nazilerin teorilerini düşünce tarihinden devşirilmiş fikirlerle inşa etmeye çalışan isimler arasında Bruno Bauch ve Arnold Gehlen yer almaktadır. Bu yazarlar Fichte'nin fikirlerini nasyonal sosyalizme uyarlama çabaları söz konusudur. Daha fazla bilgi için bkz. Heinz, Schäfer, s. 253-258.

³⁷ Menczer, *Hegel*, s. 161-163.

³⁸ Walter Mehring, *Pg. Goethe*, Die Weltbühne, Yıl: XXVIII, Sayı: 8, 23 Şubat 1932, s. 285-288.

gerekmektedir.³⁹ Nazi yayın organlarının söz konusu tahriflerine karşı yazılar kaleme alarak, onların çarpıtmaların aslını ortaya koymaya çalışan *Die Weltbühne* yalnızca neşriyatlarla değil, Nazizm düşüncesindeki bazı kişilerin manipülasyonlarına da cevap vermeye çalışır.

Kurt Hiller tarafından kaleme alınan bir makalede üniversite hocası olan *Othmar Spann*’ın son derece etkili fikir ve söylemleriyle milliyetçi öğrencileri etkilediğinden söz edilmektedir. Öğrenciler ve gençler için belirgin milliyetçi teoriyi doldurmak adına onun fikirlerinin azımsanamayacak derecede olduğu ifade edilmektedir. Buna göre Spann, bütüncül teoriyi (*Ganzheitslehre*) savunarak bireyci anlayışları reddetmektedir. Söz konusu anlayışa göre toplumun genelinin iyiliği önemsenmelidir; çünkü bütün parçadan daha önce gelir. Bu anlayışı temellendirmek için Aristoteles’in politik düşüncelerine başvuran Spann, onun vücut bağlamında söylediği “bütün parçadan önce gerekmektedir” sözünü örnek olarak ileri sürmektedir.⁴⁰ Hiller’e göre her ne kadar Spann’ın ortaya attığı örnek, özü itibarıyla doğru olsa da onun ispatlamaya çalıştığı konu bakımından bir takım açmazlıkları beraberinde getirmektedir. Öyle ki Spann, bütünün iyiliğinin her şeyden önce geldiğine vurgu yaparak ulusun iyiliği adına tek/bireysel/azınlık olan birçok unsurdan vazgeçilebileceğine dair bir anlayışı temellendirmeye çalışmaktadır. Vücudun geneli için ortaya atılan bir örnekleme, Spann tarafından toplumun geneline aktarılmaya/uydurulmaya çalışılmaktadır. Ancak vücut ile toplumun birebir aynı şeyler olduğunu ileri sürmek tutarsızlıkları da beraberinde getirmektedir. Öyle ki vücudun azaları, insan öldükten sonra hayatlarına devam edemezler ancak bireyler toplumun genelinden ayrı yaşasalar bile - zorlansalar da - hayatlarına devam edebilirler. Spann, Aristoteles’in kullandığı bir örneği kendi düşüncesi için manipüle etmekten çekinmemektedir. Toplum/milleti bir organizma olarak ele alıp bireyi yalnızca bir hücre olarak düşünmek, milletçi düşüncenin temel argümanlarından biridir. Ancak toplum/millet, salt bir vücutla anlatılamayacak derecede bireylerden oluşan yapıdır ve devlet bünye değildir.⁴¹ *Die Weltbühne* dergisinin Nazizm’e karşı vermeye çalıştığı entelektüel mücadele şüphesiz burada yer vermeye çalıştıklarımızdan çok daha fazladır. Burada daha çok felsefi karakterli tartışmaları ele almaya çalışarak bir nevi düşünce tarihinden devşirilmeye/dönüştürülmeye çalışılan fikirleri örneklemeye çalıştık.

³⁹ Mehring, *Pg. Goethe*, s. 288.

⁴⁰ Kurt Hiller, *Spann*, *Die Weltbühne*, Yıl: XXIX, Sayı: 1, 3 Ocak 1933, s. 9, 10.

⁴¹ Hiller, *Spann*, s. 11.

Sonuç Yerine

I. Dünya Savaşı sonrası Almanya'sında Nazi Partisi iktidara gelmeden önce yoğun ve yaygın bir biçimde siyasi tartışmalar mevcuttu. Özellikle nasyonal sosyalizmi savunanların kendi düşüncelerini haklı gerekçelere dayandırmak için teorik zemin arayışı içinde oldukları gözden kaçmıyordu. Diğer taraftan ise Nazizm, faşizm ve militarizm gibi anlayışlara karşı olan fikirler de/yayınlar da yok değildir. Nazizm karşıtı olarak entelektüel hayatta etkin olmaya yönelik bu yayınlar, Nazilerin iktidara gelmesine kadar gündemde kalabilmişlerdir. Hitler'in partisinin yönetimi ele geçirmesiyle birlikte kitap yakma, sansür, hapis ve vatandaşlıktan çıkarma işlemleriyle Nazizm'e karşı olan yayınlar/yazarlar tamamen susturulmak istenmiştir.

Araştırmamız kapsamında o dönemde Nazizm'e karşı verdiği entelektüel mücadele ile adından söz ettiren *Die Weltbühne* dergisini birtakım örneklemeler ve analizlerle ele almaya çalıştık. Görebildiğimiz kadarıyla söz konusu dergi, Nazizm'e karşı temel olarak üç türde mücadele etme çabasıdadır: *Die Weltbühne*'nin birinci türden yazılarında barış yanlı tutumu ve savaş karşıtlığı söz konusudur. Bu bağlamda dergide savaş, silahlanma ve militarizm gibi unsurların insan hayatında yol açtığı tahribatları konu edinen yazılar yer almaktadır. Bununla birlikte dergi, savaş yanlılarının geçmiş dönemlerde yaşanan acı tecrübelerden ders almadıklarına vurgu yaparak, ülke yöneticilerini ve halkı savaş tehlikesine karşı uyarmaya çalışmaktadır. İkinci türden yazılarda ise yükselişe geçen Nazizm'e ve bu akımın iktidar hırsına yönelik takınılan muhalif tutum söz konusudur. Bu husus aslında savaş karşıtlığı ile de yakından ilişkilidir. Dergideki yazıların/makalelerin genel tavrı Nazi Partisi'nin Alman milliyetçiliği bilinci çerçevesinde birleşerek silahlanmayı ve I. Dünya Savaşı'nın intikamını almak için ülkeyi ateş çemberine götürmeyi amaçladığı yönündedir. Bu çerçevede özellikle Nazilerin iktidara gelmesine engel olmayan, hatta onların yolunu açan şahıslara ve organizasyonlara yönelik sert yazılar kaleme alınmıştır.

Die Weltbühne'nin üçüncü türden yazılarında ise düşünce tarihinin Nazizm'e teorik temel oluşturacak biçimde tahrif edilmesine karşı kaleme alınmış yazılar dikkat çekmektedir. Derginin bu tutumunu belki de entelektüel mücadelenin en belirgin yönü olarak nitelendirmemiz yerinde bir tutum olacaktır. Dergi yazarları başta Nietzsche, Hegel, Goethe ve Aristoteles gibi düşünce tarihine yön vermiş isimlerin Nazizm yanlıları tarafından ele alınmış biçimlerini tartışmaktadırlar. Bu bağlamda özellikle anılan düşünürlerin fikirlerinin Nazizm teorisine uydurulma çabası içinde nasıl

tahrif edildiğinin ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır. Bununla birlikte tahrif edilmeye çalışılan düşüncelerin aslının analitik bir biçimde göz önüne serilmeye çalışıldığı dikkat çekmektedir. Söz konusu analitik yazarlık anlayışına istinaden dergide Nazizm’e karşı entelektüel mücadeleyi veren yazarların oldukça derin düşünce ve kültür tarihi bilgisi olduğunu iddia etmemiz mümkündür. Kanaatimize göre entelektüel mücadelenin sonraki dönemde Nazilerin yol açabileceği olası tahribatlara/felaketlere karşı, insanlık adına önemli bir gelişme/tutum olarak önemsenmesi gerekmektedir. Bununla birlikte entelektüel düzeyi oldukça yüksek bu yazıları karanlık düşüncelere/politikaya karşı bir ışık yakma mücadelesi olarak nitelendirmemiz mümkündür. Sonraki yıllarda derginin yasaklanıp, nüshalarının yakıldığı ve başta derginin başyazarı olan Ossietzky’nin cezaya çarptırılarak Nazi toplama kampında hayatını kaybettiği düşünüldüğünde verilen entelektüel mücadelenin değeri bir kez daha anlaşılmaktadır.

Ernest Gellner’e göre milliyetçilik, insan psikolojisinde derin köklere sahip değildir ve milliyetçiliğin belli bir yaşam tarihi vardır. Tarihsel gelişmenin belli aşamalarında, örneğin tarım toplumlarında, insan bilincinde milliyetçilik yoktur.⁴² Fukuyama’ya göre ise faşist ultra milliyetçilik, endüstrileşmeyi ve politik birliğini en son tamamlamış Almanya ve İtalya’da ortaya çıkmıştır. Avrupa ülkeleri thymosun (kabul görme arzusu) milliyetçi biçiminin, ne kadar korkunç bir akıldışılık içerdiğini zamanla anlamışlardır.⁴³ Her ne kadar Nazi Partisini destekleyenler sonradan farkına varsalar da, Nazilerin özellikle 1933-1945 yılları arasında başta Almanya olmak üzere, Avrupa ve dünyada nasıl felaketlere yol açacakları hususunda halkı uyarmaya çalışan entelektüel kafalar yok değildi. Bu bağlamda Nazilerin Almanya’da iktidarı ele geçirmeden önceki zaman diliminde *Die Weltbühne* gibi yayınların mücadelesi içinde bulunulan dönemin anlaşılması bakımından da önem arz etmektedir. Öyle ki dergi yazarlarının derin entelektüel birikimi ve yazma cesaretlerinin yanında, olabilecekleri önceden görme/tahmin edebilme hususundaki ileri görüşlülükleri insanlık tarafından sonradan anlaşılacaktır. Buraya kadar olan araştırmamız çerçevesinde belirginleşen değerlendirmelerin yanında felsefi bağlamda şu çıkarımı yapabiliriz:

Araştırmamızdan da anlaşılacağı üzere düşünce tarihinin dönemlerini salt, belli fikirlerden oluşmuş kesitler olarak nitelendirmek doğru bir tutum değildir. Buna göre her düşünce beraberinde zıddını da ortaya çıkarmaya müsait bir minvalde ilerlemektedir. Söz gelimi Ortaçağ

⁴² Francis Fukuyama, *Tarihin Sonu ve Son İnsan*, Profil Yay., İstanbul 2016, (6. Baskı), s. 341.

⁴³ Fukuyama, s. 342, 343.

dönemlerinde dini metinlere/dogmalara uydurulmaya çalışılan felsefi düşünceler, ileriki dönemlerde daha bağımsız bir biçimde kendini hissettirecektir. Bununla birlikte felsefi metinlerin tarihin belli dönemlerinde, belli düşüncelere hizmet etmek için manipüle edilmeye çalışıldığı anlaşılmaktadır. Örneğin Nazizm'in böyle bir çaba içinde olduğunu anılan tartışmalardan anlayabiliyoruz. Ancak felsefi düşünceleri belirgin bir dini, siyasi vb. görüşlere uydurma teşebbüsleri karşısında insan aklının kayıtsız kalmayarak söz konusu dönüştürmelerin/devşirmelerin doğrusunu/aslını ortaya koyma çabası içine girdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, aslında insan aklının doğruyu bulup ortaya serme çabasının baskı altına alındığı dönemler dâhil olmak üzere mütemadiyen ilerleyen bir süreç olduğuna işaret etmektedir. İlkçağ Yunan düşüncesinde modern anlamdaki felsefenin ortaya çıkış sürecinde felsefeye böyle bir anlam yüklenmiştir. Buna göre felsefe; durup dinlenmek bilmeden, mütemadiyen gerçeğin peşinde olmak eylemidir. Dolayısıyla birçok tahrif ve manipülasyon karşısında gerçeği arama teşebbüsü içine girerek insanları bu hususta aydınlatmak çabası içinde olan ve ileri görüşlü bir tutum sergileyen *Die Weltbühne*'nin entelektüel mücadelesinin felsefi bir karakter içerdiğini iddia etmemiz mümkündür.

KAYNAKÇA

- Marion Heinz, Rainer Schäfer. Die Fichte-Rezeption im Nationalsozialismus am Beispiel Bauchs und Gehlens, *Fichte-Studien, Wissen, Freiheit, Geschichte. Die Philosophie Fichtes im 19. und 20. Jahrhundert*, Beiträge des sechsten internationalen Kongresses der Johann-Gottlieb-Fichte-Gesellschaft in Halle (Saale) vom 3. - 7. Oktober 2006, Rodopi, Amsterdam, 2010, (243-266).
- Bock, Sigrid. Wirkungsbedingungen und Wirkungsweisen der Antikriegsliteratur in der Weimarer Republik, *Zeitschrift für Germanistik*, Vol. 5, No. 1 (Şubat 1984), Peter Lang AG, (19-32).
- Fukuyama, Francis. *Tarihin Sonu ve Son İnsan*, Profil Yayınları, İstanbul, 2016.
- Graf, Rüdiger. *Die Zukunft der Weimarer Republik*, Oldenbourg Verlag, München, 2008.
- Hiller, Kurt. Der Präsident, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 6, 9 Şubat 1932, (194-198).
- Hiller, Kurt. Spann, *Die Weltbühne*, Yıl: XXIX, Sayı: 1, 3 Ocak 1933, (9-13).
- Menczer, Bela. Hegel, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 5, 2 Şubat 1932, (159-164).
- Mehring, Walter. Welsche Tücke, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 5, 2 Şubat 1932, (182-183).
- Mehring, Walter. Pg. Goethe, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 8, 23 Şubat 1932, (285-288).
- Nickel, Gunther. *Die Schaubühne - Die Weltbühne*, Westdeutscher Verlag, Opladen, 1996.
- Schmitt, Carl. *Siyasi İlahiyat*, çev: A. Emre Zeybekoğlu, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2016.
- Schmitt, Carl. *Siyasal Kavramı*, çev: Ece Göztepe, Metis Yayınları, İstanbul, 2014.
- Tiger, Theobald. Dreh dich hin, dreh dich her – kleine Wetterfahne –!, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 7, 16 Şubat 1932, (239).
- Tucholsky, Kurt. *Die Zeit schreit nach Satire*, Verlag Ille & Riemer, Leipzig; Weisfenfels, 2015.
- Tucholsky, Kurt. *Zwischen zwei Kriegen*, Gesammelte Werke in 10 Bänden, Bd. 4, Reinbek, Hamburg, 1975.

“DIE WELTBÜHNE DERGİSİNİN NAZİZME KARŞI VERDİĞİ ENTELEKTÜEL MÜCADELE”
Celal YEŞİLÇAYIR

Tucholsky, Kurt. Schnipsel, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 4, 26 Ocak 1932, (140-141).

Utku, Ali. *Çekiçle Felsefe Yapmak*, Virgül, 1999, Sayı: 18, (10-12).

von Ossietzky, Carl. Zur Reichsgründungsfeier, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVII, Sayı: 3, 20 Ocak 1931, (79-81).

von Ossietzky, Carl. Professor Gumbel, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVII, Sayı: 4, 27 Ocak 1931, (150-151).

von Ossietzky, Carl. Brutus schläft, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVII, Sayı: 5, 3 Şubat 1931, (157-160).

von Ossietzky, Carl. Katholische Diktatur, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVII, Sayı: 14, 7 Nisan 1931, (481-487).

von Ossietzky, Carl. Nach der Sintflut?, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVII, Sayı: 15, 14 Nisan 1931, (519-522).

von Ossietzky, Carl. Um Hindenburg, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 3, 19 Ocak 1932, (81-82).

von Ossietzky, Carl. Das gerettete Österreich/Der gerettete Brüning Leutnant Scheringer und die K.P.D., *Die Weltbühne*, Yıl: XXVII, Sayı: 25, 23 Haziran 1931, (899-902).

von Ossietzky, Carl. Gedanken eines Zivilisten, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 7, 16 Şubat 1932, (231-236).

Wrobel, Ignaz. Fräulein Nietzsche, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 2, 12 Ocak 1932, (54-59).

Wrobel, Ignaz. Brief meines Vaters, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 6, 09 Şubat 1932, 204.

Wrobel, Ignaz. Krieg gleich Mord, *Die Weltbühne*, Yıl: XXVIII, Sayı: 16, 4 Nisan 1932, (588-590).

Yeşilçayır, Celal. Carl Schmitt'in Siyasalın Otonomluğu Bağlamında Karar Vericiliği (Dezisionismus) Keşfetmesi, *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*, Haziran 2017, S. 34, (825-842).

Nietzsche: Trajik Esinli Yalvaç, Cogito, Giriş Yazısı, 2001, sayı: 25, (5-8).

<https://www.exilforschung.uni-hamburg.de/forschung/publikationen/exilograph/pdf/exilograph17.pdf>, Erişim Tarihi: 31.08.18.